

PAREMMAT ARJENTAIDOT JA OPINTOJEN KAUTTA TÖIHIN

(Opintojen keskeyttämisen ja pitkittymisen vähentäminen, opiskelijoiden työllistymisen tukeminen sekä nuorten sosiaalinen vahvistaminen)

TL 2: Työllistymisen ja työmarkkinoilla pysymisen edistäminen sekä syrjäytymisen ehkäiseminen

Kehittämishjelmasta vastaavat asiantuntijat: Kehittämispäällikkö Kirsti Kylä-Tuomola KTPO/KTY, Puh. (09) 160 77314, kirsti.kyla-tuomola@minedu.fi

Ylitarkastaja Jaana Walldén KUPO/NY (työpajat), Puh. (09) 160 77228,

jaana.wallden@minedu.fi

Muut asiantuntijat:

Opetusneuvos Heikki Blom KTPO/YS, Puh. (09) 160 77229

Opetusneuvos Elise Virnes KTPO/AM, Puh. (09) 160 77139

Rahoittava viranomaisen korkeakouluosuudessa on Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen osuudessa Opetushallitus ja nuorten työpajoissa Kaakkois-Suomen, Lapin, Pirkanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.

Yhteyshenkilöt:

Pohjois-Pohjanmaan ELY, EU-koordinaattori Henri Helander, Puh. 040 743 1712,

henri.helander@ely-keskus.fi

Opetushallitus projektipäällikkö Mikko Hytönen, Puh. 040 348 7759, mikko.hytonen@oph.fi

Kaakkois-Suomen ELY, rahoituskoordinaattori Riitta Mattila, Puh. 040 849 5669

Lapin ELY, ylitarkastaja Marja Kivekäs, Puh. 0400 825 667, marja.kivekas@ely-keskus.fi

Pirkanmaan ELY, EU-koordinaattori Jaana Lepistö, Puh. 050 456 4996, jaana.lepisto@ely-keskus.fi

KEHITTÄMISHJELMAN PERUSTELUT, SISÄLTÖ JA LISÄARVO

Yhteiskuntapoliittinen perustelu ja haasteet

Maamme työvoimakehitys ja pienenevät ikäluokat ovat tulevaisuuden haasteita, joihin vastaaminen edellyttää, että nykyistä suurempi osa nuorista siirtyy työelämään ammatillisen tai korkea-asteen tutkinnon suorittaneina. Suomalaisen yhteiskunnan on kyettävä reagoimaan kansainväliseen työnjakoon ja kilpailuympäristön nopeisiin muutoksiin avoimessa maailmantaloudessa. Globaalien työnjaon vaikutukset näkyvät jo myös kotimaisilla työmarkkinoilla. Suomen työmarkkinoiden suuri haaste on korkea rakennetyöttömyys. Lisäksi työn sisällöt kehittyvät ja osaamisvaatimukset yhteiskunnassa muuttuvat ja kasvavat. Toimintaympäristön kehittyminen globaalimmaksi tarkoittaa myös ihmisten arkipäivän monimuotoistumista ja uusien toimintatapojen lisääntymistä. Osaamis- ja koulutustason merkitys korostuu entisestään ja heikko koulutus voi johtaa yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Yhteiskunnassa tarvitaan myös uutta yhteisöllisyyttä, jonka avulla vahvistetaan koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien mahdollisuuksia aktiiviseen kansalaisuuteen ja oppimiseen.

Yksilön näkökulmasta merkityksellistä on oikea-aikaisen ja riittävän tuen sekä ohjauksen tarjoaminen, jotta löydettävissä olisi sopiva opintoura ja edellytyksiä vastaava mielekäs sijoittuminen työmarkkinoilla.

Nuorten ammatinvalinta on vaikeutunut yhteiskunnan ja työmarkkinoiden muutosten myötä. Moni perusopetuksen päättävä nuori kokee uranvalinnan vaikeaksi eri vaihtoehtojen välillä tai on vielä kypsytymättömänä valitsemaan suuntaa tulevaisuudelleen. Osalla perusopetuksen päättäneistä nuorista jatko-opintovalmiudet ovat heikot, mikä lisää jatko-opintojen keskeyttämisriskiä. Lisäksi lasten ja nuorten elämäntilanteisiin liittyvät vaikeudet ja psykososiaalinen pahoinvointi ovat kasvaneet lisäten syrjäytymisriskiä osalla lapsista ja nuorista. Koko ikäluokan koulutustavoitteen toteutuminen tarkoittaa, että kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus koulutukseen. Tämä tavoite edellyttää moniammatillista, yksilöllisiä tarpeita huomioivaa ja kokonaisvaltaista yhteistyötä sekä varhaista puuttumista oppilaiden/opiskelijoiden ongelmiin. Tätä varten koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten on tehostettava yhteistyötä kuntien sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotoimen, työhallinnon, työpajojen ja erityisesti kotien kanssa. Toimiva, moniammatillinen, eri viranomaisten välinen yhteistyö edellyttää yhteistoimintaverkostojen ja -mallien kehittämistä ja vakiinnuttamista osana toimivaa opiskelijahuoltoa.

Nuorten työttömyysprosentti on laskenut merkittävästi 1990-luvun lukemista ja nuorten työttömien työnhakijoiden ajautuminen pitkäaikaistyöttömyyteen on melko harvinaista. Suomi on kuitenkin yksi korkeimman nuorisotyöttömyyden maita Euroopan unionissa. Pelkän yleissivistävän koulutuksen/tutkinnon suorittaneilla on muita suurempia vaikeuksia sijoittua työmarkkinoille pysyvästi. Tilastojen mukaan maassamme on lähes satatuhatta nuorta, jotka tarvitsevat eriasteista henkilökohtaista tukea, jotta työllistyminen avoimille työmarkkinoille olisi mahdollista. Suurin osa näistä nuorista on alle 25-vuotiaita, joilta puuttuu ammatillinen osaaminen. Yli puolet näistä nk. koulutuksen ja työelämän ulkopuolisista nuorista on ilmoittautunut työnhakijaksi, mutta 42 000 nuorta on viranomaispalvelujen ulkopuolella. Työpajojen tulee kehittää myös monikulttuurisuusosaamistaan, sillä vuonna 2006 työpajoilla puhuttiin 52 eri äidinkieltä. Toimenpiteitä näiden nuorten motivoimiseksi koulutukseen ja sitä kautta työelämään tulee kehittää voimakkaasti.

Kehittämistoiminnan tavoitteet

Kehittämishojelman tavoitteena on nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja nuorten ohjaaminen koulutukseen, työelämään ja aktiiviseen kansalaisuuteen. Tavoitteena on tehostaa siirtymistä perusopetuksesta toisen asteen koulutukseen ja vähentää keskeyttämistä sekä parantaa läpäisyä kaikilla kouluasteilla. Opintojen loppuun suorittamista tavoiteajassa toisen asteen koulutuksessa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa on lisättävä sekä opiskelijoiden siirtymistä työelämään opintojen suorittamisen jälkeen on tuettava.

Kehittämishojelman mukaisissa hankkeissa on tavoitteena kehittää käytäntöjä, joilla tuetaan ja edistetään oppilaiden/opiskelijoiden siirtymistä koulutukseen ja opintojen jälkeen työelämään. Kaikkien koulutusasteiden välillä siirtymisen asteelta/koulutusmuodosta toiseen tulee tapahtua joustavasti ja koulutusmotivaatiota lisäten. Entistä tärkeämpää on löytää riittävän varhaiset toimintatavat keskeyttämisen ehkäisyyn ja tutkintojen loppuun suorittamiseen tavoiteajassa kaikessa koulutuksessa. Tarkoituksena on parantaa koulutusjärjestelmän ja työelämän välisen yhteistyön toimivuutta niin opintojen aikana kuin siirryttäessä työelämään. Tavoite tukee samalla myös osaavan työvoiman saatavuutta.

Tavoitteena on kehittää nuorille suunnattuja palveluja ja ohjausta yhteistyössä koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ja korkeakoulujen, nuorisotoimen, sosiaali- ja terveystoimen ja muiden organisaatioiden kanssa niin, että kaikille nuorille löydetään opiskelu-, työpaja- tai

harjoittelupaikka. Nuorten työpajatoimintaa kehitetään yhtenä palveluntuottajana nuorten koulutus- ja työurien rakentamisessa, syrjäytymisen ehkäisemisessä ja moniammatillisissa palveluissa.

Tavoitteena on saada toimintatavat osaksi koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten ja korkeakoulujen, työpajojen ja muiden viranomaisten perustoimintaa, jolloin saadut vaikutukset ovat pysyviä ja pitkäkestoisia.

Kuvaus toiminnan sisällöstä

Kehittämishjelma on rakennettu niin, että sen toimenpiteet tukevat erilaisista lähtökohdista tulevien yksilöiden pääsyä koulutukseen, koulutuksen loppuun suorittamista ja siirtymistä työelämään.

Opiskelijat tarvitsevat entistä enemmän ja yksilöllisempää opintojen ohjausta ja tuki- ja neuvontapalveluja juuri ongelmatilanteissa. Opintojen ohjauksen ja opiskelijoille tarjottavien neuvonta- ja tukipalveluiden kehittämistä oppilaitoksissa ja korkeakouluissa tulee jatkaa ja kehittämisessä on huomattava erityisesti ohjauksen ja palveluiden toimivuus kokonaisuutena opiskelijan näkökulmasta tarkasteltuna. Opiskelija-asuntolatoiminta on usean nuoren arkea. Turvallisen asuntolatoiminnan kehittämiseen ei ole panostettu vielä riittävästi. Opiskelija-asuntoloita ei ole tarpeeksi ja niiden yhteydessä tarjottu muu tuki- ja palvelutoiminta on liian vähäistä. Asuntolatoimintaa kehitetään osana koulutuksen järjestäjän/oppilaitosten toimintaa tukemaan opiskelijoiden aikuistumista, oman elämän hallintaa ja suoriutumista opinnoista.

Toimivilla ja varhaisilla mielenterveyspalveluilla on tärkeä keskeyttämistä ennalta ehkäisevä vaikutus, mutta niiden saatavuudessa on ongelmia koko maassa ja kaikessa koulutuksessa. Opiskelijoiden mielenterveysongelmien lisääntyminen kaikilla kouluasteilla vaikuttaa opintomenestykseen, keskeyttämiseen, opintojen pitkittymiseen ja ennen kaikkea opiskelijan omaan elämän laatuun vaikeuttaen mm. sosiaalisia suhteita, harrastuksia jne., jolloin ongelmien vaikutukset voivat olla hyvin laajoja ja kauas tulevaisuuteen vaikuttavia. Siksi on erityisen tärkeää kehittää toimivia ratkaisuja opiskelijoiden mielenterveysongelmien havaitsemiseksi, niihin puuttumiseksi ja riittävän tuen tarjoamiseksi opiskelijalle. Varhaisen puuttumisen malleja, ennalta ehkäiseviä toimintarakenteita ja ongelmien tunnistamista tukevia menetelmiä tulee kehittää ja opettajia, nuorisotyöntekijöitä ja sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöitä tulee kouluttaa tunnistamaan ja puuttumaan myös mielenterveyden ongelmiin.

Toimivalla seurannalla ja välittömällä puuttumisella poissaoloihin, opintosuoritusten vähäisyyteen ja opintojen pitkittymiseen on todettu voitavan vaikuttaa keskeyttämiseen ennaltaehkäisevästi. Kaikilla koulutustasoilla ja koulutusorganisaatioissa tuleekin kehittää malleja henkilökohtaisten opintosuunnitelmien käyttöön ja opintojen etenemisen seurantaan. Opintojen keskeyttäminen tai erityisesti niiden pitkittyminen on lisääntyvä ongelma korkeakouluissa. Erityinen ryhmä ovat gradua vailla olevat yliopisto-opintonsa keskeyttäneet, joita arvioidaan olevan noin 15 000. Ammattikorkeakouluista alle puolet ja yliopistoista vain noin neljännes opiskelijoista valmistuu tavoiteajan puitteissa. Korkeakouluopintojen vauhdittamista ja siirtymistä ammattikorkeakouluista ja yliopistoista työmarkkinoille tuetaan tuottamalla valtakunnallinen palvelukokonaisuus, jossa saatetaan yhteen ja terävöitetään hajallaan ja monenlaisin periaattein korkeakouluissa tuotettuja erillisiä toimintoja ja palveluita. Tarkoituksena on tukea erityisesti niitä opiskelijaryhmiä, jotka ovat jääneet nykyisten palveluiden ulkopuolelle.

Koulutusmotivaation ja työllistymisen kannalta keskeistä on jatkaa työ- ja käytännöllispainotteisten opiskelumuotojen sekä yksilöllisten koulutuspolkujen ja opetusjärjestelyjen kehittämistä kaikessa koulutuksessa, erityisesti ammatillisessa peruskoulutuksessa. Ammatillisessa koulutuksessa kehitetään ja tiivistetään yhteistyötä työelämän kanssa tavoitteena mahdollistaa hyvät työssäoppimisen mahdollisuudet erilaisille, myös tukea tarvitseville opiskelijoille. Osana opintojen ohjausta syvennetään työllistymisohjausta ammatillisen koulutuksen opiskelijoille tavoitteena saada opiskelijat kiinnittymään opiskeluun ja tulevaan ammattiinsa sekä valmistumaan tavoiteajassa ja siirtymään töihin välittömästi opintojen jälkeen.

Vaikka korkealla koulutuksella työllistyy parhaiten, on erityisesti korkeakouluista vastavalmistuneiden työllistyminen heikentynyt verrattuna yleiseen työllisyyskehitykseen. Työhön sijoittuminen vaihtelee myös paljon alasta riippuen. Lisäksi opiskelualan ulkopuoliset työtehtävät ja lyhyet työsuhteet ovat tyypillisiä piirteitä vastavalmistuneiden työllistymisessä. Korkeakouluopiskelijoiden kohdalla erityinen ongelma on työmarkkinoille siirtyminen ilman loppututkintoa, mistä seuraa mm. voimistuva pätkätöiden kierre epäpätevänä sijaisena. Paluu pitkään keskeytyneiden opintojen pariin on usein lähes mahdotonta ilman henkilökohtaista tukea. Kehittämisohjelman tarkoituksena on nopeuttaa opintojen aloittamista ylioppilastutkinnon jälkeen, tukea osuvien koulutusvalintojen syntymistä sekä löytää keinoja korkeakouluopintojen suorittamiseen tavoiteajassa ja kitkattomaan sijoittumiseen koulutustasoa vastaaviin tehtäviin työmarkkinoilla.

Nuorten työpajat tarjoavat palveluja nuorille, joiden on todettu tarvitsevan yksilöllisesti suunniteltuja tukitoimia koulutus- ja työllistymisvaihtoehdon löytymiseksi. Toimintamuodot työpajojen ja koulutuksen järjestäjien/oppilaitosten välillä eivät vielä ole vakiintuneita. Esimerkiksi opinto-ohjauksessa paikallisen työpajatoiminnan tarjoamia mahdollisuuksia ei osata hyödyntää riittävästi. Tai työpajalla hankittua osaamista ei aina tunnusteta koulutusjärjestelmässä. Vastaavasti työpajatoiminnassa ei aina hahmoteta omien palvelujen suhdetta koulutus- ja tutkintojärjestelmään. Nuorten työpajatoiminnan tarjoamia mahdollisuuksia kehitetään ja yhteistyötä koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten välillä vahvistetaan. Nuorten työpajat, koulutuksen järjestäjät ja työhallinnon edustajat kehittävät käytännöt keskinäiselle yhteistyölle nuorten ohjaamiseksi koulutukseen/jatko-opintoihin, töihin, työpajalle tai työharjoitteluun ja koulutuksen päättävien nuorten sijoittumisen seurannan järjestämiseksi. Työpajatoiminta laajennetaan koko maan kattavaksi ja toiminnan saavutettavuutta parannetaan siten, että myös viranomaispalvelujen ulkopuolella olevat nuoret tavoitetaan aikaisempaa paremmin.

Yhteys kansallisesti hyväksytyyn ohjelmaan tai kehittämisstrategiaan

Vanhasen II hallituksen hallitusohjelman keskeisiä arvoja ovat ihmisen vastuu ja vapaus, välittäminen ja kannustaminen sekä sivistys ja osaaminen. Hallitusohjelman mukaan jokaiselle perusopetuksen päättävälle nuorelle turvataan koulutuspaikka sekä riittävä opintojen ohjaus ja tukitoimet. Koulupudokkuutta vähennetään kiinnittämällä huomiota erityisesti nivelvaiheisiin. Ohjelman mukaan ryhdytään toimenpiteisiin koulutuksen keskeyttämisen vähentämiseksi.

Tavoitteena on ehkäistä ja vähentää pahoinvointia ja syrjäytymistä, vahvistaa yhteisöllisyyttä, vanhemmuutta sekä keskinäistä vastuuta lasten ja nuorten hyvinvoinnista. Varhainen puuttuminen ja ennalta ehkäisevä työ nostetaan Vanhasen II hallituksen painopisteeksi. Nämä tavoitteet korostuvat erityisesti Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja Työn, yrittämisen ja työelämän politiikkaohjelmissa.

Kehittämishjelma perustuu Lissabonin strategia kasvun ja työllisyyden parantamiseksi - Suomen kansalliseen toimenpideohjelmaan vuosille 2005 - 2008-asiakirjaan, Koulutus ja tutkimus 2003 - 2008-kehittämissuunnitelmaan, Valtioneuvoston koulutuspoliittiseen selontekoon eduskunnalle 2006, Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen nivelvaiheen kehittämistyöryhmän muistioon 2005, Opintojen keskeyttämisen vähentämisen toimenpideohjelma - keskustelumuietioon (OPM 2007), Ehdotukseen erityisopetuksen strategiaksi toisen asteen ammatilliseen koulutukseen (6:2002), Eurooppalaiseen Nuorisosopimukseen, Nuorisooasteen koulutuskokeilun arviointityöryhmän ehdotuksiin, Nuorten työpajatoiminnan vakinaistaminen – muistioon (OPM 2004), Opetusministeriön päätökseen, dnro 17/600/2006 (25.10.2006), Nuorten työpajatoiminnan yleisperusteet ja suositukset, Brysselin Eurooppa-Neuvosto, puheenjohtajan päätelmä 22.-23.3.2005, 7619/05 Eurooppalaiseen nuorisosopimukseen sekä Lapsi- ja nuorisopoliittiseen kehittämishjelmaan.

Päävastuulliset organisaatiot

Opetusministeriöllä on kokonaisvastuu kehittämishjelman toteutuksesta ja rahoituksesta. Rahoittavia viranomaisia ovat Opetushallitus ja lääninhallitukset. Opetushallitus rahoittaa projekteja, jotka liittyvät perusopetuksen ja toisen asteen opintojen nivelvaiheen ohjaus- ja tukitoimiin sekä opintotarjonnan, työssäoppimiskäytäntöjen ja työelämäyhteyksien kehittämiseen. Lääninhallitus rahoittaa projekteja, jotka liittyvät korkeakouluopiskelijoiden valmistumista ja työmarkkinoille siirtymistä vauhdittavaan valtakunnalliseen palvelukokonaisuuteen sekä työpajatoiminnan kehittämiseen osana moniammatillista yhteistyöverkostoa. Projektitasolla rahoitukseen osallistuvat myös kunnat ja yksityinen sektori.

Kehittämishjelman projektien käynnistämisestä ja toimeenpanosta vastaavia toimijoita (=tuensajia) ovat pääosin koulutuksen järjestäjät, korkeakoulut, korkeakoulujen verkostot ja muut oppilaitokset sekä nuorten työpajatoiminnan toimijat. Yhteistyökumppaneina projekteissa toimivat työelämäyhteyksien ja moniammatillisen yhteistyön kehittämisen kannalta keskeiset ohjelma-asiakirjassa mainitut tahot.

Koordinaatiomekanismit ja yhteys aluekehitykseen

Kehittämishjelman toimeenpanosta vastaa opetusministeriö. Opetusministeriö vastaa kehittämishjelman tavoitteiden toteutumisesta koordinoimalla ja ohjaamalla kehittämishjelman toteutusta sekä seuraamalla ohjelma-asiakirjassa asetettujen tavoitteiden toteutumista yhdessä Opetushallituksen ja lääninhallitusten kanssa.

Kehittämishjelman ohjausta ja seuranta varten opetusministeriö asettaa ohjausryhmän, joka koostuu ministeriön, lääninhallitusten ja Opetushallituksen edustajista. Ohjausryhmän puheenjohtaja on ministeriöstä. Lisäksi ohjausryhmään kuuluu opetusministeriön kehittämishjelmasta vastaava asiantuntija sekä rahoittavan viranomaisten edustajat.

Ohjausryhmä huolehtii siitä, että kehittämishjelman rahoitus suuntautuu kansallisen kehittämishjelman kannalta keskeisiin toimiin. Ohjausryhmä seuraa myös kehittämishjelman tavoitteiden toteutumista myös alueosoiden osalta ja varmistaa, että eri osioista rahoitettavat toimet täydentävät ja tukevat toisiaan. Toiminnan vahvistamiseksi

kehitetään oppilaitosten, korkeakoulujen, nuorten työpajojen ja muiden toimijoiden yhteisiä rakenteita alueellisesti.

Lisäarvo kansalliseen toimintaan

ESR-rahoituksen lisäarvo tulee toiminnan kehittämispanostuksesta, joka koostuu opettajien, opinto-ohjaajien, työpaikkaohjaajien ja yhteistyötahojen toiminnan kehittämisestä. Kansallisella rahoituksella katetaan kaikki normaaliin koulutuksen järjestämiseen liittyvät kustannukset. Korkeakouluissa keskeistä on tutkinnon loppuunsaattamisen ja työmarkkinoille siirtymisen vauhdittaminen valtakunnallisen kehittämisverkoston avulla. Nuorten työpajatoiminnassa ESR-rahoitus mahdollistaa moniammatillisen, sektorirajat ylittävän toiminnan kehittämisen sekä palvelun saavutettavuuden parantamisen.

Suhde Lissabonin strategian mukaisiin tavoitteisiin

Kehittämisohjelma tukee Lissabonin strategian talouspolitiikan suuntaviivan 2 (talouden ja julkisen talouden kestävyuden varmistaminen työllisyyden lisäämiseksi), työllisyysuuntaviivojen (18 työurien pidentäminen, 19 pääsy työmarkkinoille ja 20 kohtaanto) mukaisia tavoitteita sekä sijoittamista inhimilliseen pääomaan (suuntaviiva 23) ja opiskelu- ja koulutusjärjestelmien parempaa vastaavuutta uusiin osaamis- ja ammattitaitovaatimuksiin (suuntaviiva 24).

Nuorten työpajatoiminta toteuttaa osaltaan Eurooppalaista nuorisosopimusta (Eurooppa-Neuvosto, 7619/05). Koulutuspoliittisesti kehittämisohjelma tukee EU:n Koulutus 2010 -ohjelman tavoitteiden saavuttamista.

Yleiset ohjaavat periaatteet

Tasa-arvo

Nuorilla miehillä tutkinnon suorittaneiden osuus on kääntynyt laskuun. Koulutus ja työmarkkinat jakaantuvat edelleen naisten ja miesten aloihin. Kehittämisohjelman toimenpiteet lisäävät sukupuolten ja alueiden välistä koulutuksellista tasa-arvoa ja tasa-arvoa työelämässä. Nuorten työpajatoimintaa kehitetään huomioon ottaen sekä tyttöjen ja poikien että nuorten aikuisten elämäntilanteet.

Sosiaaliset innovaatiot

Kehittämisohjelma perustuu asiakaslähtöisyyteen, varhaiseen puuttumiseen, sosiaaliselle ajattelulle ja yhteistyölle. Yksilöiden sosiaaliset ja asenteelliset valmiudet sekä yhteistyötaidot nousevat ratkaiseviksi voimavaroiksi.

Kestävä kehitys

Kehittämisohjelmalla haetaan pysyviä toimintamalleja ja ratkaisuja niukkenevien resurssien toimintaympäristöön. Tavoitteena on saada kestäviä toimintatapoja vakiinnutetuksi koulutus- ja palvelujärjestelmään opiskelijoiden opintojen keskeyttämisen ehkäisemiseksi ja työelämään siirtymiseksi. Kehittämisohjelman tavoitteena on löytää tehokkaampia varhaisen puuttumisen menetelmiä sekä kaventaa nuorten keskuudessa olevaa valmiuksien ja taitojen polarisaatiota.

Kumppanuus ja pienet toimijat

Kehittämishjelma rakentuu yhteistyölle, tasavertaiselle kumppanuudelle eri toimijoiden kesken. Tärkeinä kumppaneina ovat myös alueelliset tai paikkakuntakohtaiset yritykset, työpaikat, järjestöt sekä nuoret ja heidän vanhempansa.

Kansainvälisyys

Kehittämishjelman tavoitteet ja sisältö ovat kansainvälisesti kiinnostavia. EU-maissa ja samoin kaikissa Pohjoismaissa opintojen jatkaminen perusopetuksen jälkeen, opintojen keskeyttäminen ja opintojen jälkeinen työllistyminen sekä nuorten syrjäytymisen ehkäiseminen ja aktivoiminen ovat väestön ikärakenteen muutoksen myötä entistä tärkeämpiä kysymyksiä työelämän kehityksen kannalta. Kansainvälinen yhteistyö ja toimenpiteiden sekä tulosten vertailu on tarpeellista.

TOIMEENPANOSUUNNITELMA

Kohderyhmä

Kehittämishjelman kohderyhminä ovat perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa olevat opiskelijat, joilla ei ole jatkosuunnitelmia, ammatillisen koulutuksen keskeyttäneet tai keskeyttämisuhan alaiset opiskelijat, erityistä tukea ja ohjausta opinnoissa ja työllistymisessä tarvitsevat opiskelijat, koulutusjärjestelmän ja työelämän ulkopuolella olevat nuoret, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa opintojensa loppuvaiheessa olevat, opintojen pitkittymiskierteessä ja/tai keskeyttämisvaarassa olevat ja opintonsa niiden loppuvaiheessa kesken jättäneet opiskelijat. Kohderyhmänä voivat olla myös opettajat, opinto-ohjaajat, työpaikkaohjaajat sekä työpajojen henkilöstö ja muut kehittämishjelman kannalta keskeisiin verkoistoihin kuuluvat.

Tukirakenne ja toteutusmalli

Kehittämishprojektien toteutumista tuetaan valtakunnallisesti. Projektitoiminnan tuki sisältää toimeenpanon koordinoimisen, projektien verkottamisen ja verkostojen tuen, tutkimus- ja kehittämistuen sekä projektien hallinnon tuen. Projektien tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta arvioidaan kokonaisuutena.

Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen osalta projektien tuesta, koordinoimisesta ja arvioimisesta vastaa Opetushallitus. Lääninhallitukset vastaavat nuorten työpajatoiminnasta. Korkeakouluja koskevien projektien osalta lääninhallitus tukee projekteja erityisesti toimeenpanon koordinoimisen ja hallinnollisen ohjauksen osalta. Sisällöllisen ohjauksen osalta lääninhallitusten työtä tukevat ohjausryhmän ohella opetusministeriön asiantuntijat. Lisäksi projektirahoituksella rahoitetaan korkeakoulujen verkostojen pohjalle rakentuva koordinoiva projekti, joka tukee projektikokonaisuuden hallintaa, verkottaa muut projektit ja vastaa niiden yhteistoiminnan toteutumisesta. Koordinoiva projekti täydentää projektien hallinnointia, mutta ei korvaa rahoittavan viranomaisen roolia projektien ohjauksessa ja valvonnassa. Koordinoivan projektin rooli painottuu toiminnan organisoimiseen ja projektin tekemisen sisällöllisen kehittämistyön tukemiseen. Koordinoiva projekti valitaan avoimella menettelyllä samoin periaattein kuin muutkin projektit.

Kehittämishankkeiden toteutumista tuetaan, seurataan ja arvioidaan. Kehittämishjelman alaisten hankkeiden koordinaattorit valmennetaan hankkeen toteuttamiseen. Tarkoitus on luoda yhteinen toimintatapa, joka tukee toimijoita ja varmistaa koko kehittämishjelman

tavoitteiden toteutumisen. Toiminnan tueksi järjestetään alueellista ja valtakunnallista koulutusta yhdessä eri hallintokuntien ja koulumuotojen toimijoille yhteisten tavoitteiden, periaatteiden, toimintatapojen ja tahtotilan saavuttamiseksi.

Hankkeiden toimintaa ja tulosten saavuttamista seurataan säännöllisellä raportoinnilla, yhteisillä seminaareilla ja kokoontumisilla ja koordinaattoreiden keskinäisen verkoston avulla.

Hankkeiden toiminnan arvioinnin kohteena ovat kehitetyt uudet toimintamallit, niiden vaikuttavuus, yhteistyön toimivuus ja moniammatillisuus, opiskelijoiden osallisuus omien ratkaisujensa suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lisäksi hankkeita arvioidaan mitattavien ja määrällisten tulosten perusteella (esim. muutokset keskeyttämisluvuissa, siirtyminen työelämään, opiskelupaikan saaneiden määrä jne.)

Käynnistettävät toimet

1. Perusopetuksen ja toisen asteen opintojen nivelvaiheen ohjaus- ja tukitoimien kehittäminen

Erityistä tukea ja ohjausta tarvitsevien nuorten sijoittumista perusopetuksen jälkeiseen koulutukseen parannetaan kehittämällä henkilökohtaisia jatkokoulutus- ja urasuunnitelmia yhteistyössä alueen/paikkakunnan koulutuksen järjestäjien, oppilaitosten, työpajojen, työhallinnon ja sosiaali- ja terveystoimen sekä nuorten itsensä ja heidän huoltajien kanssa. Kehittämistyössä hyödynnetään aikaisempien ESR-hankkeiden sekä JOPO-hankkeen ja ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaavan ja valmistavan koulutuksen kokemuksia.

2. Opintojen ohjauksen, opiskelijahuollon ja opiskelija-asuntolatoiminnan kehittäminen.

Opiskelijoiden valmiudet omiin ja itsenäiseen päätöksentekoon vaihtelevat toisen asteen opinnoissa huomattavasti. Opintojen ohjausta kehitetään vastaamaan paremmin opiskelijoiden yksilöllisiin ohjauksen ja tuen tarpeisiin. Opiskelijoiden poissaoloihin on kyettävä myös reagoimaan varhaisessa vaiheessa opiskelun ongelmien kasaantumisen estämiseksi. Ohjauksen ja tukitoimien järjestämistä tulee kehittää laajassa alueellisessa/paikallisessa moniammatillisessa yhteistyössä.

Koulutuksen järjestäjien ja oppilaitosten asuntolatoimintaa kehitetään vastaamaan yleensä vielä alaikäisten opiskelijoiden turvallisesta asumisesta. Asuntolatoiminnan tehtävä on tukea nuoren opiskelua, tervettä kasvua ja aktiivista vapaa-ajan viettoa sekä tarjota mahdollisuus riittävään ohjaukseen ja tukeen ongelmatilanteissa.

Opiskelijahuollon kehittämisessä kiinnitetään erityistä huomiota opiskelijoiden mahdollisuuteen saada mielenterveyspalveluja riippumatta asuin- tai koulutuspaikkakunnasta tai koulutustasosta.

Opintojen ohjauksen, opiskelijahuollon ja asuntolatoiminnan kehittämisen tavoite on tukea opiskelijoiden menestyksestä opiskelua, opintojen loppuun suorittamista tavoiteajassa sekä opintojen loppuvaiheessa tukea opiskelijan henkilökohtaista urasuunnittelua ja työllistymistä.

3. Opintotarjonnan, työssäoppimiskäytäntöjen ja työelämäyhteyksien monipuolistaminen ja kehittäminen

Opiskeluvalmiuksien ja -motivaation kehittymistä tuetaan kehittämällä opintotarjontaa, toiminnallisia ja työvaltaisia opetus- ja opiskelumenetelmiä käytettäväksi erityisesti tukea ja

ohjausta tarvitsevien opiskelijoiden opetukseen yhteistyössä työelämän edustajien, yritysten ja paikallisen/alueen työpajan kanssa. Työssäoppimiskäytäntöjä kehitetään monipuolisemmiksi ja yksilöllisemmiksi yhdessä työelämän edustajien kanssa. Ammatillisessa koulutuksessa luodaan käytännöt työllistymisohjaukselle opintojen loppuvaiheessa.

Tavoitteena on luoda opiskelijoille entistä toimivampia ja monipuolisempia kiinnittymiskohtia työelämään ammatillisen kasvun tukemiseksi ja opiskelunvalmiuksien ja -motivaation ylläpitämiseksi.

4. Valtakunnallinen palvelukokonaisuus vauhdittamaan korkeakouluopiskelijoiden valmistumista ja sijoittumista koulutusta vastaavaan työhön

Ammattikorkeakouluja ja yliopistoja koskevan kehittämistoiminnan tarkoituksena on tuottaa valtakunnallisesti yhteisiä näkymiä korkeakouluista opintojen loppuunsaattamisen. Edesautetaan pääsyä työllistymisen kannalta keskeisiin tietovarantoihin ja vuorovaikutuskanaviin sekä kehitetään niitä tukevia alueellisia toimintamalleja yliopisto- ja ammattikorkeakoulupaikkakunnilla.

Korkeakouluja koskevan hankekokonaisuuden keskeiset toimintamuodot ovat:

- tarjota jo ennen opintoihin hakeutumista helposti saatava, ajantasainen ja eri vaihtoehtojen vertailuun kannustava tieto korkeakouluopinnoista ja niiden suhteesta työelämään ja sen vaatimuksiin. Tiedon lähteenä ovat olemassaolevat www-tietopalvelut.
- tuottaa tehokas ja helposti saavutettava tuki opintoprosessin loppuvaiheissa oleville, erityisesti lopputyön tekemiseen; malleina "maisterihautomot" ja vastaavat yksittäiset palvelut, joiden parhaat käytännöt tuodaan laajaan käyttöön ja sovelletaan edelleen. Keskeisenä työvälineenä ovat valtakunnalliset koulutusohjelmat erityisesti suunnattuina lopputyön ohjaajille korkeakouluissa.
- suunnata kohdennettu erityishuomio keskeyttämisvaarassa oleviin ja opinnot uudelleen aloittaviin. Vertaistuen mahdollisuuksia kehitetään web 2.0-ratkaisuja soveltaen.
- tarjota monipuolinen tuki korkeakouluista työmarkkinoille siirtymiseen. Sen muotoja ovat: rekrytointi- ja urapalveluiden tarjoaminen korkeakouluista valmistuville ja potentiaalisille työnantajille valtakunnallisessa portaalissa., johon luodaan näkymät myös alueellisesti fokuoituina sekä yhteiset alueelliset toimintayksiköt, joissa kaikki korkeakoulut ja soveltuvasti myös ammatilliset oppilaitokset ovat mukana.
- kehittämiskokonaisuuteen kuuluu myös varautuminen akuuttien työllisyyskriisien hoitamiseen vrt. Perlos ja Joensuun alueelle muodostettu oppilaitosten yhteinen palveluyksikkö. Edellä kuvatut alueelliset toimintayksiköt muodostavat luontevan ja nopeasti toimintaan saatettavan alustan myös poikkeustilanteiden järjestelyille.

5. Työpajatoiminnan monipuolistaminen ja kehittäminen osana moniammatillista yhteistyöverkosta

Nuorten työpajatoimintaa laajennetaan koko maan kattavaksi palveluksi, jolla on osaamista matalankynnyksen nuorten palveluissa, yhteistyötä etsivän nuorisotyön, oppilaitoksien sekä muiden viranomaisten kanssa. Työpajatoiminnan osaamista vahvistetaan ja roolia selkiytetään maahanmuuttajataustaisten nuorten palvelukokonaisuudessa ja kehitetään menetelmiä monikulttuurisuustyössä. Työpajojen ja oppilaitosten yhteistyön tehostamisen lisäksi kehitetään tuettua oppisopimusmallia vaativan opiskelumuodon laajentamiseksi niille

nuorille, joille tämä koulutusmuoto tarjoaa mahdollisuuden saada ammatin. Lisäksi kehitetään kuntien välistä nuorten työpajatoimintaa.

Konkreettiset tulokset ja indikaattorit

Tulokset ja toiminnan indikaattorit

- keskeyttämisen väheneminen hankkeissa mukana olevissa oppilaitoksissa ja korkeakouluissa
- tavoiteajassa valmistumisen lisääntyminen
- välitön sijoittuminen jatko-opintoihin tai koulutuksen mukaiseen ammattiin on lisääntynyt
- paikallinen/alueellinen opiskelijahuollon yhteistyö on löytänyt konkreettiset käytännön toimintamuodot
- opintojen ohjaus tukee riittävästi opiskelijoiden opintoja ja työllistymisohjaus antaa tukea työllistymiseen
- opiskelija-asuntolatoiminta on osa koulutuksen järjestäjän/oppilaitoksen opiskelijahuoltoa ja tukipalveluja
- varhainen ongelmien havaitseminen ja niihin puuttuminen on yhdessä sovittu toimintatapa
- hyvät käytännöt ja toimivat mallit on levitetty laajasti eri toimijoiden käyttöön
- toimivat mallit on otettu osaksi perustoimintoja hankkeissa mukana olevilla koulutuksen järjestäjillä, oppilaitoksilla, työpaikoilla, nuorten työpajoilla, sosiaali- ja terveystoimella sekä muilla sidosryhmillä
- opettajien, työpaikkaohjaajien, työpajojen henkilöstön, sosiaali- ja terveystoimen, nuorisotoimen jne. osaaminen ongelmien varhaisessa tunnistamisessa ja niihin tarttumisessa on parantunut, moniammatillinen yhteistyö on lisääntynyt ja tukea tarvitsevien nuorten palvelut ovat parantuneet
- seutukunnalliset toimintamallit kehittyvät
- työpajojen monikulttuurisuusosaaminen paranee
- työpajapalvelut tavoittavat viranomaispalvelujen ulkopuolella olevia nuoria
- nuorten elämönhallintataidot ja valmiudet hakeutua koulutukseen ja työhön paranevat työpajajakson aikana
- nuorten työpajatoiminnan saavutettavuus paranee

Kustannusarvio ja rahoitus

Kehittämishojelman kokonaisrahoitus on 39 176 600 euroa.